

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

461

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת קרח תש"פ

מחלת הקורונה מידה כנגד מידה

והנה עכשיו שיש את מחלת הקורונה, הרי זה גם כן ייסורים, שסובלים מזה, ויש הרבה קשיים גשמיים וגם רוחניים, כגון תפילה בציבור, שאי אפשר להתפלל עם כל הציבור, ציבור גדול ביחד, וגם עסק התורה אי אפשר שיהיה עם ציבור גדול, ואמנם יש תורה ותפילה, אבל בציבור יותר קטן, ולא בציבור גדול כמו שהיה קודם.

ועלינו להתבונן מהו החטא שבשבילו באו הקשיים, שיש ביטול תורה, וגם התפילה בציבור אינה ברב עם כמו שכתוב (משלי יד, כח) ברב עם הדרת מלך, וגם חסר באיכות התפילה, מפני שבתפילה בציבור הכוונה היא יותר טובה, ומכוונים יותר, ועכשיו זה חסר.

ומהו החטא שמתאים לעונש? מסתבר שאם העונש הוא חיסרון בתורה, זה מידה כנגד מידה, וגם החטא היה בתורה, ואם העונש הוא חיסרון בתפילה, סימן שהחטא הוא גם בתפילה.

ידוע שבזמן התוספות יום טוב היו גזירות, והוא רצה לדעת מה הסיבה של הגזירות, וחיפש ומצא, איני יודע אם על ידי שאלת חלום או שדרך אחרת, נתגלה לו שהחטא היה זלזול בתפילה, שהיה איזה התרשלות בתפילה, ולכן היה העונש, ואמנם שם היו גזירות ממש רח"ל, אך על כל פנים מידה כנגד מידה בודאי שייך בזה.

ולכן אם רואים שחסר תורה, וחסר תפילה, וכן סדר המוסר שהוא גם כן תורה, וכן מעשים טובים, יש כאלה שעושים הרבה מעשים טובים ועכשיו אי אפשר כמו שהיה קודם, מסתבר שכל זה הוא מידה כנגד מידה, וצריך חיזוק בדברים האלו, בתורה, בתפילה, ובמעשים טובים.

ארבעה דברים צריכים חיזוק

ובאמת אמרו בגמרא (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, והיינו שגם בלא סיבה מיוחדת, תמיד צריכים חיזוק בזה, וכמו שפירש רש"י שם "שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו", היינו שחיזוק נקרא שממשיכים כל הזמן ולא מפסיקים מהחיזוק, תמיד, וגם בכל כוחו, כל אחד כמה שהוא יכול.

ומוזכרים שם ארבעה דברים: תורה, ותפילה, ומעשים טובים, ודרך ארץ. והנה תורה ותפילה הם דברים שאנחנו מבינים, ששייכים גם לנו, וכן מעשים טובים שייך לנו, לעשות יותר מעשי חסד, ואפשר לעשות חסד, כל אחד יכול להוסיף משהו, סבר פנים יפות, ויחס טוב לאחרים, עם אהבת הבריות, כמו שכתוב (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, יג) כתב כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו וכי וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד, ולא נאמר מעשה חסד אלא 'אהבת' חסד, מפני שצריך שבלב תהיה אהבת חסד, ורבינו יונה הזכיר ענין זה כמה פעמים (ענין ש"ג לה-לו) שצריך להיות אהבת חסד, ואהבת לרעך כמוך, ויש בזה הרבה מדרגות.

ואם כן מה שאמרו בגמרא שם שצריך חיזוק בתורה או מבינים, ובתפילה או מבינים, ובמעשים טובים או מבינים, אך יש להבין מהו ענין דרך ארץ שצריך חיזוק.

ופירש רש"י שם כי דרך ארץ היינו "אם אומן הוא לאומנותו, אם סוחר הוא לסחורתו, אם איש מלחמה הוא למלחמתו", והיינו שאדם שעוסק באיזה אומנות לפרנסתו, צריך חיזוק בזה, שיהיה לו ממה להתפרנס, כי בלי פרנסה הוא יהיה רעב ולא יהיה לו מה לאכול ולא יוכל לתפקד, ואזי אין תורה ואין תפילה ואין מעשים טובים. והנוגע לנו בזה, קיום צרכי הגוף ושמירתו, שהם לצורך כל המעשים הטובים.

לכן גם עכשיו, העצה היא להתחזק בכל הדברים האלו, בתורה ובתפילה ובמעשים טובים עם אהבת הבריות, וגם בדרך ארץ, שיהיה סדר יום מסודר עם צרכי הגוף הנצרכים לעבודת השם.

הייסורים לטובה לעורר לתשובה

הנה אמרו בגמרא (ברכות לג, ב) שהכל בידי שמים, כל המאורעות שבעולם הם מן השמים. ועוד אמרו (שם ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, היינו שהכל מן השמים ולטובת האדם, בין דבר קשה ובין דבר קל, דבר נעים או דבר לא נעים, הכל לטובה!

ואם כן גם מחלת הקורונה הרי היא מן השמים, והיא גם לטב, לטובה, וראוי להתבונן מה הטובה שיש לנו מזה.

ובאמת אמרו (שם ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, היינו שכל ייסורים שבאים על האדם הם לטובתו, כדי שיפשפש במעשיו, כי לולי הייסורים הוא לא יפשפש במעשיו ולא יחזור בתשובה, וכדי שיחזור בתשובה באו עליו הייסורים.

פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה

ואמרו בגמרא שם, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ולכאורה אם יש ביטול תורה הרי מצא עוון ביטול תורה, ומדוע זה נקרא שפשפש ולא מצא? אכן באמת לשון הגמרא מדויק, שאמרו 'יתלה' בביטול תורה, והיינו שלא מדובר שמצא ויודע שיש ביטול תורה, אלא רק יתלה שמן הסתם יש ביטול תורה, כיון שאינו מוצא סיבה אחרת לייסורים.

ואם היה מוצא סיבה אחרת, אזי באמת יש לתלות באותה הסיבה ולא בביטול תורה, כי הוא עוסק בתורה כמו שצריך ואין אצלו ביטול תורה, והייסורים שבאו עליו הם מחמת סיבה אחרת.

וכמו שמובא בגמרא שם (בע"ב) מעשה עם רב הונא שהיה לו כרם ויין, והחמיצו לו ארבע מאות חביות יין, ואמרו לו רבנן שיפשפש במעשיו, ואמר להם רב הונא כי הוא כבר פשפש ולא מצא, ואדרבה ישמח אם הם יודעים ויגידו לו, ולכאורה מדוע שלא יתלה בביטול תורה? הסיבה היא מפני שרב הונא עסק בתורה בשלמות, ולא מסתבר שהיה אצלו ביטול תורה, ולכן מסתמא יש סיבה אחרת ולא ביטול תורה, ובאמת הם אמרו לו על משהו אחר שהוא בעצמו לא חשב כלל שזה חטא.

ועל כל פנים הייסורים הם מן השמים ולטובת האדם שיפשפש במעשיו, וזוהי הטובה, שיפשפש במעשיו ויחזור בתשובה.

ואם פשפש ולא מצא אזי יתלה בביטול תורה, שמן הסתם יש ביטול תורה, ואף שלא ידוע לו, מכל מקום גם משהו ביטול תורה זה כבר סיבה מספקת לייסורים, כי ביטול תורה הוא דבר חמור מאד.

ואמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שמי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, עליו נאמר הפסוק כי דבר השם בזה וגו', וסיום הפסוק שם הכרת תכרת הנפש ההיא, רח"ל. וכבר הזכרתי מה ששמעתי ממו"ר הגרא"א דסלר בשם הגר"ח מבריסק, כי ביטול תורה הוא לא רק בזמן אלא גם באיכות, ואם אדם יכול ללמוד יותר באיכות ההבנה ואינו מתעמק להבין כפי כוחו, הרי הוא גם כן בכלל האמור כי דבר השם בזה.

ולכן אמרו יתלה בביטול תורה, שיכול להיות 'משוהו' ביטול תורה שלא ידוע לו, ועל זה באו הייסורים, אבל אצל רב הונא כנראה לא היה חשש אפילו על ביטול תורה כזה, ובאמת מצאו סיבה אחרת.

לחפש סיבה המתאימה לייסורים

ורש"י בברכות שם כתב, פשפש ולא מצא - לא מצא עבירה בידו שבשבילה ראויין ייסורין הללו לבוא, ע"כ. והיינו שצריך לחפש סיבה המתאימה לייסורים, מידה כנגד מידה.

וכמו שהיה במעשה עם רב הונא, שרבנן אמרו לו כי הסיבה שהחמיץ יינו היא מפני שלא נתן לאריס חלק מהזמורות בכרם, וכיון שהחטא היה בכרם, החמיצו לו חביות יין מן הכרם, מידה כנגד מידה, וזה כמו שכתב רש"י שהעונש והייסורים מתאימים לחטא. אבל אם פשפש ולא מצא, היינו שלא מצא חטא המתאים לייסורים, אז יתלה בביטול תורה.

חובת הזהירות בעת הזאת

והנה באמת יש ישיבות וחדרים ששומרים על כללי הזהירות עם מסכות ועם כל הזהירות שצריכים להיזהר, ולומדים! ומקומות שלא שמרו נסגרו כי זה סכנה, וצריכים לדעת כי מצד אחד זה **חטא חמור אם לא נזהרים, כי הוא מזיק ומדביק אחרים וגם מזיק לעצמו, ומצד שני מי שזוהר זו זכות גדולה מאד, כי על ידי זה יכולים לתפקד ולעשות כל מה שחייבים, תורה תפילה ומעשים טובים.**

ויש עוד דבר הנוגע למעשה, שיש חתונות, ובחתונות קשה להיזהר, לכן יש מספר מצומצם כמה שיכולים, ויש משפחה שמוכרחים להגיע, אבל בחורים, שאינם שייכים ואינם חייבים להגיע, אם יגיעו קשה להיזהר, וזו סכנה, ועדיף במקום זה לשבת וללמוד.

וכאמור יש להתחזק בתורה ובתפילה ובמעשים טובים, והדרך לחיזוק היא על ידי ספרי מוסר, וכבר דיברנו הרבה פעמים על זה, ספרי מוסר מה שמעניין מוסיף חיזוק, ומה שמעמם לא משפיע, רק מה שמעניין, פרק שמעניין או ספר שמעניין, זהו החיזוק לתורה ולתפילה ולמעשים טובים, וגם לאהבת הבריות, שהלב יהיה עם אהבת הבריות, כמו שכתוב ואהבת לרעך כמוך, לחזק את אהבת הבריות, וכשמתחזקים יש סייעתא דשמיא כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו.

אלו הם העניינים החשובים בקיצור. יהי רצון שזוכה כלנו לסייעתא דשמיא להתחזק בכל מה שצריך להתחזק, במעשים וגם בלב, לקיים את חובות הלבבות, וזוכה להצלחה בכל מה שצריך!

שו"ת לוועידת תורה ומסורה בארצות הברית

שאלה. באמריקה היו הרבה אסונות ונפטרים מהמשפחות, ל"ע. איך מסבירים לילדים את זה, ובמה מחזקים אותם. בפרט שילדים שואלים הרי התפללו כל כך הרבה ומדוע לא התקבלו התפילות.

רבינו שליט"א: כבר דיברתי על זה, בגמרא בכתובות דף ח' מובא על אחד מהאמוראים שנפטר לו בן תינוק, ואמרו לו "חשיב את לאתפסי אדרא", היינו שהדור צריך כפרה, והחשובים מכפרים על הדור, הצער של החשובים מכפר, אלו שנפטרו הם חשובים, הם יותר חשובים, והם לא מפסידים מזה, הם נמצאים בגן עדן.

שאלה. שאלה כללית בחינוך, ילד שלומד בצינות, אבל אין לו שום גישמאק בלימוד, והוא לומד רק מפני שידוע שזה מה שצריך לעשות, איך מכניסים לילד גישמאק בלימוד?

רבינו שליט"א: שירגיש שהוא יכול ללמוד בעצמו. לא רק שהוא שומע, אלא שהוא עצמו אומר. שאומרים לו משהו והוא ממשיך מעצמו הלאה.

שאלה. בזמננו שיש כל כך הרבה ניסיונות, מה הדרך, האם מכיוון שיש ניסיונות ראוי לתת לילדים יותר דברים שלא נתנו להם בעבר, כמו יותר טיולים ובילויים וכדומה?

רבינו שליט"א: כמה שצריך כדי שהילד ירגיש טוב, שלא יהיה עצוב, צריך שהוא יהיה שמח, אבל בצורה כשרה, בכשרות, בלי פריקת עול.

וגם צריך שילמד מה שמעניין, דברים מעניינים, שירגיש שהוא יכול, וירגיש איזה חשיבות בזה, שהוא יכול ומבין בעצמו, וכשירגיש טעם בלימוד לא יחפש דברים אחרים.

שאלה. יש ילדים מאד חברותיים, שהם ילדים טובים, אבל הם שולטים על הכיתה, ולפעמים זה גורם לאחרים להיפגע. איך ראוי לנהוג בהם?

רבינו שליט"א: צריך להסביר להם שיכבדו, שיתנו כבוד לאחרים, להסביר להם שלא יעשו שם רע לעצמם. ילד שפוגע באחרים עושה לעצמו שם רע, ואחר כך הוא יפסיד מזה.

שאלה. הרב מדבר תמיד על לימוד המוסר, ויש ילדים שטוענים, ילדים יותר בוגרים, שלימוד המוסר מדכא אותם...

רבינו שליט"א: אם זה מדכא אסור. מוסר שמדכא לא כדאי. אבל אפשר ללמוד למשל ספר אורחות צדיקים, זה מאד מעניין, וזה קל מאד, אורחות צדיקים מתאים גם לילדים, וזה לא מפחיד.

שאלה. כלומר יש ספרים שבאמת לא מתאימים לילדים?

רבינו שליט"א: שערי תשובה למשל לא מתאים. אבל בחובות הלבבות יכול להיות יש פרקים שמתאימים, שער הביטחון בחובות הלבבות אפשר.

שאלה. מבקשים ברכה למנהלים וגם למורים וגם להורים.

רבינו שליט"א: שיהיה סייעתא דשמיא בחינוך הילדים.

יש באמריקה ארגון 'תורה ומסורה' שאחראי על בתי החינוך של הבנים והבנות החרדים, ומדי שנה עושים ועידה של כל המנהלים והמורים, כמה אלפים, במשך שלושה ימים. אבל השנה בגלל המצב לא יכולים להתכנס, ורוצים לכל הפחות לעשות דרך הטלפון, וביקשו לשאול כמה שאלות בענייני חינוך שיועברו לכלל המנהלים והמורים.

שאלה. בתקופה הזו שהילדים נמצאים בבית, יש ילדים טובים שלומדים את מה שמחייבים אותם, אבל לא יותר, כי מרגישים קצת חופש...

רבינו שליט"א: הרי אפשר ללמוד בטלפון!

שאלה. אבל בטלפון זה רק קצת, לילדים אין סבלנות ללמוד בטלפון הרבה, השאלה היא האם ללחוץ את הילדים?

רבינו שליט"א: כפייה זה לא חינוך, ולא כדאי בכפייה. רק להסביר להם, ולעודד, לתת עידוד שיהיה להם חשק, יש הרבה צורות שיתחשק לילד.

שאלה. ומה בנוגע לבנות, האם יש ענין שהבת תלמד, או שאצל הבנות אפשר להשאיר שזה יהיה כמו חופש?

רבינו שליט"א: צריך יראת שמים. יראת שמים זה העיקר, ולימודי היהדות הם יראת שמים.

שאלה. מורות שואלות, שיש זמן מאד מוגבל בטלפון ללמוד עם הבנות, מה העדיפות ללמוד, האם תורה, או מוסר, או אמונה, או הלכה?

רבינו שליט"א: מה שמעניין. יהדות שמעניין. עניינים של יהדות, שגם יהיה מעניין.

שאלה. וזה עדיף מאשר לימוד הלכה?

רבינו שליט"א: גם הלכה. קצת הלכה. מה שנוגע כל יום למעשה.

שאלה. ילדים שנמצאים בבית חודשיים, רק עם האחים, ולא יוצרים קשר עם חברים דרך הטלפון. האם לעודד ילד להחזיק קשר עם החברים?

רבינו שליט"א: כן, כדאי. אבל רק חברים טובים.

שאלה. הורים שואלים כמה זמן הם צריכים להקדיש לילדים בתקופה הזו ולשחק איתם, האם הם חייבים ככל שיידרש הזמן אפילו שהם מפסידים בזה מהלימוד או מהעסק שלהם?

רבינו שליט"א: כן, בודאי, זה חינוך.

שאלה. מה אפשר לומר ולחזק את ההורים שנמצאים עם הילדים בבית תקופה ארוכה, ומרגישים שכבר אין להם מספיק סבלנות לילדים?

רבינו שליט"א: צריך סבלנות! זה לטובת הילדים.

שאלה. ילדים רגילים תמיד לראות דוגמא שהאבא מנצל את הזמן, או שהוא הולך לשיעור או שהוא עובד, אבל עכשיו בעקבות המצב שנמצאים בבית לפעמים אין לאבא מנוחת הנפש, והוא יותר נח ויותר מבזבז את הזמן. מה יכולים לעשות שזה לא יזיק לחינוך של הילדים?

רבינו שליט"א: האבא צריך להבין את זה. צריך שכל להבין את זה.

לעילוי נשמת מרת **לאה** ע"ה
בת ר' **חיים אפרים** ז"ל
נלב"ע ל' סיון תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב **משה** ז"ל
בן הרב **יוסף דוד** ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבני הנגיד הר"ר
אליהו ב"ר **שמעיהו רייכמן** ז"ל
נלב"ע ג' תמוז תשס"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק
רבי **משה אהרן ברורמן** זצ"ל
ב"ר **שמואל ניסן** זצ"ל
נלב"ע כ"ב אייר תש"פ - תנצב"ה